

980305-2

Hérakleitos vyjádřil základní řeckou zkušenost výrokem, že „oči jsou přesnější svědkové než uši“ (zl. B 101a z Polybia). V jiném výroku prohlásil, že „špatnými svědky jsou lidem oči a uši, mají-li barbarské (nerozumějící) duše“ (zl. B 107 ze Sexta; obojí překl. K. Svobody, 3478, s. 59), což ukazuje na to, že mu nešlo o důraz na smysly, nýbrž o porovnání zraku a sluchu. Není pochyby o tom, že zrak je vskutku „přesnější“ – však také většina měřidel je sestrojena tak, abychom nakonec mohli výsledek odečítat zrakem. Pravé poznání proto Řekové chápali jako vidění, zírání, nahlížení: THEORIA. Jejich pozornosti však uniklo to, že vidět můžeme jen okamžité vzezření, „úkaz“, tj. to, co se ze skutečnosti právě ukazuje, ale nikoliv skutečnost samou (a celou, kompletní, úplnou). Proto usilovali o poznání „pravé skutečnosti“ jako té, která se nemění, a samo proměnlivost – a s ní také čas – těžce podcenili. Když srovnáme výsledky řeckého přístupu ke skutečnosti s výsledky přístupu starožidovského, kde sluch a slyšení mělo větší závažnost než vidění, je nám zcela zřejmé, že zejména evropské vědy (především exaktní) se překvapivě rozvinuly a dosáhly obrovského uplatnění právě díky oné tendenci všechno maximálně kvantifikovat. Ale v celé evropské myšlenkové tradici se přesto, byť po dlouhé době, odehrál a ještě odehrává pozoruhodný přesun zájmu a pozornosti směrem ke strukturám, které kvantifikovat nelze nebo jen obtížně a pouze okrajově, totiž přesun od vnějšku (jakožto toho, co se ukazuje) k nitru a niternosti (jakožto k tomu, co nikdy nemáme „před“ sebou a k čemu tedy nemůžeme přistupovat „zvnějšku“, ale co se „vyjevuje“ tak, že to můžeme chápat, že tomu můžeme a dokonce musíme porozumět, nemáme-li prokázat jen onu Hérakleitem zmíněnou „barbarskost“ svých „duší“).

(Praha, 980305-2.)